

معرفی کتاب

عنوان کتاب: برنامه‌ریزی استراتژیک و کاربرد آن
در شهرسازی ایران (نمونه موردی کلان شهر تهران)

نویسنده: وراز مرادی مسیحی
ناشر: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری
سال نشر: ۱۳۸۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

درباره کتاب:

انفجار جمعیتی در اکثر کشورهای در حال توسعه به ویژه در شهرهای این کشورها و مسائل ناشی از آن از قبیل آموزش، بهداشت، اشتغال، محیط زیست، حاشیه نشینی و... فشار بر دولت‌ها به خصوص شهرداری‌ها و دولت‌های محلی را افزایش می‌دهد. با این وجود شهر همچنان به عنوان مرکز دانش انسانی و انباری از آگاهی جمعیتی و محل بروز خلاقیت و نوآوری‌ها و موفقیت‌های شهری است. در حالی که معمولاً برای حل معضلات شهری راه حل‌های آسانی، از طریق برنامه‌ریزی سنتی شهری وجود ندارد. برنامه‌ریزی استراتژیک شهرها می‌تواند در جهت مقابله سیستماتیک با معضلات شهری از طریق درک فرصت‌ها، امکانات، تهدیدات، تشخیص و تخصیص منابع و... به دولت‌های محلی و شهرداری‌های کمک‌های شایسته‌ای بنماید. برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند ابزار کلیدی در رویارویی با معضلات شهری و دستیابی به آینده بهتر (از جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی زیست محیطی) محسوب گردد. امروزه کلان‌شهرهای کشورهای پیشرفته همچون پاریس، لندن، سانفرانسیسکو، تورنتو، لیسبون به نوعی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مركز جامع علوم انسانی

از رویکرد نوین برنامه‌ریزی و یا برنامه استراتژیک بهره می‌گیرند. برنامه‌ریزی استراتژیک شیوه‌ای سیستماتیک جهت ایجاد و برقراری پیوستگی بین اقدامات اولویت‌دار، با در نظر گرفتن نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدات می‌باشد. برنامه استراتژیک تلاش دارد تا به سه پرسش اساسی زیر پاسخ دهد:

- ۱- در حال حاضر کجا هستیم؟
 - ۲- می‌خواهیم به کجا برویم؟
 - ۳- چگونه به آنجا خواهیم رسید؟
- برنامه‌ریزی استراتژیک شهرها می‌تواند به سؤالات زیر پاسخ دهد:
- چگونه می‌توان توان اقتصادی موجود را حفظ و یا گسترش داد؟
 - چگونه می‌توان کیفیت زندگی را حفظ و ارتقا داد؟

باید خاطر نشان کرد که برنامه‌ریزی استراتژیک جایگزین برنامه‌ریزی کالبدی و یا کاربری اراضی نمی‌باشد؛ بلکه می‌تواند به عنوان چتری تمام موضوعات شهری من جمله مسکن، حمل و نقل، بهداشت، آموزش، محیط‌زیست و یا موضوعات اقتصادی را پوشش دهد. برنامه‌ریزی استراتژیک همکاری بین سطوح سازمانی، اجتماعات محلی،

منطقه‌ای را مورد توجه قرار می‌دهد و منابع مختلف انسانی و مالی و زیست محیطی را بسیج نموده، فعالیت‌های متنوعی را هماهنگ می‌سازد.

در حال حاضر به عنوان مثال طرح استراتژیک توسعه شهر لندن تحت عنوان «استراتژی توسعه فضایی» لندن یکی از جدیدترین طرح‌های استراتژیک یک کلان‌شهر در کشورهای پیشرفته می‌باشد. شهرداری لندن در سال ۲۰۰۰ موظف به تهیه آن - بر اساس ضوابط و رهنمودهای قانونی مصوب سال ۱۹۹۹ - گردید. محورهای این طرح عبارتند از:

- ارتقای توسعه اقتصادی و ایجاد ثروت در لندن بزرگ
- ارتقای توسعه اجتماعی در لندن بزرگ
- ارتقای کیفیت محیط زیست در لندن بزرگ
- برابری همه مردم در قبال فرصت‌ها
- تعیین وظایف شهرداری در اجرای طرح
- هماهنگی با چارچوب‌های فرامرزی، ملی و محلی

بدیهی است کلان‌شهر تهران نیز که اجرای طرح‌های برنامه‌ریزی سنتی در آن موفقیت چندانی نداشته، نیازمند رویکرد به برنامه‌ریزی استراتژیک می‌باشد. در کتاب فوق مؤلف بعد از بررسی و تحلیل وسیع زمینه‌های استراتژیک و برنامه‌های استراتژیک به طرح برنامه‌ریزی استراتژیک در کلان‌شهرها می‌پردازد و به دنبال بررسی سیر تحولات برنامه‌ریزی شهری در ایران و ارزیابی طرح‌های توسعه شهری و ارائه پیشنهادها برای اصلاحی، مشکلات و محدودیت‌های نظام برنامه‌ریزی شهری در ایران را جمع‌بندی می‌نماید.

در بخش‌های انتهایی، نکات و اصولی که باید در ارائه الگوسازی برنامه‌ریزی استراتژیک مد نظر قرار گیرد مورد توجه قرار گرفته و نهایتاً در ارتباط با تهیه برنامه استراتژیک شهر تهران یک الگوی پیشنهادی معرفی می‌گردد. همراه با آن نیز موانع احتمالی در انجام موفقیت‌آمیز این برنامه و همین‌طور پیش‌شرط‌های انجام برنامه‌ریزی استراتژیک انعطاف‌پذیر برای تهران مطرح می‌شود.

کتاب حاضر می‌تواند مکملی بر کتاب برنامه‌ریزی استراتژیک در کلان‌شهرها باشد که توسط شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری در سال ۱۳۸۱ انتشار یافت.

فهرست مطالب کتاب حاضر به شرح زیر می‌باشد:

- فصل اول: مفاهیم اولیه و تعاریف در برنامه‌ریزی استراتژیک
- فصل دوم: روند تحولات برنامه‌ریزی استراتژیک
- فصل سوم: دیدگاه‌ها و رویکردهای مختلف در برنامه‌ریزی استراتژیک
- فصل چهارم: برنامه‌ریزی استراتژیک در بخش عمومی
- فصل پنجم: ورود و تحول برنامه‌ریزی استراتژیک در عرصه برنامه‌ریزی شهری
- فصل ششم: تجربیات جهانی برنامه‌ریزی استراتژیک نوین
- فصل هفتم: کلان‌شهرها و برنامه‌ریزی استراتژیک
- فصل هشتم: ارزیابی دیدگاه‌ها و نظریات در ارتباط با برنامه‌ریزی شهری در ایران
- فصل نهم: مقایسه تطبیقی طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری تهران در چهار دهه اخیر از دید برنامه‌ریزی استراتژیک

فصل دهم: ارزیابی نحوه برنامه‌ریزی شهر تهران و ریشه‌یابی مشکلات از دید استراتژیک

فصل یازدهم: ارائه الگوی پیشنهادی برای برنامه‌ریزی استراتژیک تهران

فصل دوازدهم: موانع در انجام برنامه‌ریزی استراتژیک